

Första svenska läroboken i gastroenterologi

GASTROENTEROLOGI OCH HEPATOLOGI

650 sidor

Författare: Rolf Hultcrantz, Annika Bergquist, Stefan Lindgren, Magnus Simrén, Per Stål (redaktörer)

Förlag: Liber; 2011

ISBN 978-91-47-09386-1

»Gastroenterologi och hepatologi« är den första läroboken på svenska i detta ämne. Boken gavs ut 2011 med professor Rolf Hultcrantz som huvudredaktör. Hultcrantz och redaktionskommittén med ytterligare fem framstående gastroenterologer och hepatologer har engagerat sammanlagt 43 (inklusive huvudredaktör och redaktionskommitté) författare. Författarna är rekryterade från samtliga medicinska lärosäten och de är samtliga mycket namnkunniga.

I bokens 53 kapitel som spänner över 648 sidor ges en heltäckande bild av ämnesområdet. Texten har hög kvalitet och mycket god aktualitet. Flera referenser är så aktuella som från 2010, ännu fler från åren 2007 till 2009. Tyvärr saknar ett fåtal kapitel referenser. Kapitlen följer samma disposition med njutbar layout. Varje kapitel inleds med en kort sammanfattning. Texten ger en väldisponerad redogörelse för de olika

sjukdomarnas definition, epidemiologi, patofysiologi eller patogenes, diagnostik, behandling, uppföljning och komplikationer. Texten stöds av flera fallpresentationer, bra illustrationer, översiktliga tabeller, ett flertal faktarutor och översikter. De sistnämnda presenterar algoritmer för till exempel utredning och handläggning/behandling.

Som läsare får jag i denna bok en mycket god uppfattning om hur jag ska hantera de olika sjukdomarna utifrån nationella och internationella vårdprogram anpassade till rådande svenska förhållanden.

Boken kan därför med behållning läsas av flera olika kategorier. För mediciner studerande och AT-läkare är boken mest lämpad som fördjupningslitteratur, i synnerhet om man har ett särskilt intresse för ämnet, och är ett väl så gott alternativt till exempelvis *Harrisons »Principles of internal medicine«*, som i den fjortonde upplagan avhandlar motsvarande områden på cirka 250 sidor.

För blivande specialister i medicinsk gastroenterologi och hepatologi liksom blivande specialister i gastrointestinal kirurgi torde boken vara en given introduktion innan man i sin läsning går vidare till mer specialiserad litteratur på andra språk. Även en specialist med mångårig yrkeserfarenhet har god nyt-

ta av boken om man vill ha en snabb uppdatering av något som råkat förpassas till minnets mer oåtkomliga vrår.

Ett intressant pedagogiskt grepp är att man som köpare av boken får ett års fritt abonnemang på något som kallas eLabbet. Via en webbsida på Internet når man eLabbet, där man kan ta del av extra material för fördjupning. Man kan också öva och tillämpa sina kunskaper på fler patientfall än de som presenteras i boken. Vidare har man möjlighet att via interaktiva frågor testa sina kunskaper.

Finns då inga brister i denna bok? En brist har nämnts ovan, nämligen att några kapitel saknar referenser. Ett annat förhållande som man kan ha synpunkter på är att gastrointestinal blödning tas upp i tre olika kapitel med delvis likartat innehåll.

Sammanfattningsvis blev jag upprymd av att bläddra i och läsa denna utmärkta bok som säkerligen kommer att bli ett standardverk i den svenskspråkiga medicinska facklitteraturen.

Mikael Lördal

leg läkare, med dr,

Stockholm Gastrocenter,
Sophiahemmet, Stockholm

Faktaspäckad bilderbok för rockfickan

FYSIOLOGISK BILDORDBOK

469 sidor

Författare: C Fahlke, W Linke, B Rassler och R Wiesner. Översättning: B Dahlborn

Förlag: Liber; 2012

ISBN 978-91-47-10024-8

Antalet fysiologiböcker som studenter inom vårdyrken och biomedicinska ämnen kan välja mellan är numera stort. För studenter på läkarlinjen finns i dag

cirka fem välrenommerade läroböcker dominerade av det engelska språket medan antalet textböcker inom fysiologi på svenska är begränsat till ett fåtal, huvudsakligen avsedda för vårdyrken andra än läkaryrket.

Som komplement till de större fysiologiböckerna har läkarstudenter sedan länge använt en kompendieliknande bok, den klassiska *Silbernagl & Despopoulos »Color atlas of physiology«*, en volym mer anpassad till fickan och repetition av fysiologiämnet. Till skillnad från den stora mängden

läroböcker har denna bok varit den dominerande i sitt slag. Det är därför intressant och lovvärt att Liber nu vågat sig på en översättning till svenska av en konkurrerande tysk bok i samma format, »Fysiologisk bildordbok«.

Boken är upplagd i stort som en klassisk fysiologibok med inledande kapitel om cellen med tillhörande kemiska och fysikaliska grundbegrepp. Man har sedan sammanfört neuronets egenskaper i ett separat kapitel där jonkanalernas egenskaper ingår. Nervsystemet avhandlas sedan i ytterligare 5 kapitel varav ett avhandlar muskelvävnad. Att på detta sätt hålla samman nervsystemet

Inspirerande handbok för krigskirurger

WAR SURGERY

Field Manual. Second revised edition
878 sidor

Författare: Hans Husum, Swee Chai Ang, Erik Fosse

Utgivare: Third World Network (Malaysia) and Trauma Care Foundation (Norway); 2011

ISBN-13: 978-98-327292-1-1

Ibland blir man imponerad. I nordligaste Norge, vid universitetet i Tromsø, finns ett traumacentrum (Mine Victim Resource Centre) som bedriver forskning och utbildning om hur man med extremt knappa resurser kan ge traumakirurgisk vård i världens mest utsatta länder. Avståndet från ett väl fungerande höginkomstland, med outtömliga sjukvårdsresurser, till låginkomstländer i krig med brist på allt kan te sig orimligt långt. Men trots det långa avståndet har gruppen kring kirurgen Hans Husum, tack vare gedigen erfarenhet och ett starkt patos, lyckats skapa en ytterst relevant manual om hur man handlägger krigsskador.

År 1994 gav Husum, Chai Ang och Fosse ut den första utgåvan av boken »War Surgery Field Manual«. Genom denna bok förvaltar Husum et al det Maurice King initierade när han 1990 gav ut de legendariska manualerna »Primary surgery, trauma and non-trauma«, böcker som på ett tydligt sätt beskriver basala kirurgiska ingrepp som med enkla medel kan utföras i resursknappa miljöer. Böckerna är essen-

tiellt pensum för kirurger från höginkomstländer som ska verka i låginkomstldito.

Den nya uppdaterade och utökade volymen av boken »War Surgery Field Manual« (2011) har syftet att rädda liv genom att lära ut enkla kirurgiska metoder och principer. Det finns numera god dokumentation av att det går att reducera mortaliteten vid krigsskador genom att ha en enkel men fungerande vårdkedja från skadeplats till sjukhus, även i låginkomstländer.

Sedan den första volymen 1994 har bokens vikt ökat från 1,7 till drygt 2,1 kilo. Den har uppdaterats med nya kirurgiska koncept som »damage control« samt modernare handläggning av traumafall och diskussioner om hur nya typer av krigföring påverkar skadepanoramata. Den första delen av den nya manualen fokuserar på pre-hospitalt omhändertagande av krigsskador av sjukvårdspersonal som finns på skadeplats. Den andra delen illustrerar anestesilogiska och kirurgiska tekniker för att hantera krigsskadade, och den sista delen belyser logistik, utbildning, kommunikation och kvalitetssäkring av verksamheten. De flesta kapitel är om-

»**Detta gedigna verk bör definitivt finnas på alla kirurgkliniker där den kommer lära, inspirera och imponera många.**«

skrivna och uppdaterade. Illustrationerna, som är centrala i boken, är enkla och ritade av Hans Husum själv.

Det är lätt att försjunka i boken fast det är en manual. Det är en gedigen erfarenhet som finns samlad och innehållet torde vara av intresse inte bara för opererande läkare som planerar arbeta i fält för exempelvis Läkare utan gränser eller Internationella Röda Korskommittén, utan även för de som vill lära sig enkla basala sätt att hantera trauma när resurserna är knappa.

Till nästa upplaga kan man önska sig lite mer professionella illustrationer samt uppdatering av exempelvis nutritionskapitlet, som inte har ändrats sedan den förra upplagan som gavs ut för snart 18 år sen. Det är dock bagateller. Detta gedigna verk bör definitivt finnas på alla kirurgkliniker där det kommer lära, inspirera och imponera många.

Johan von Schreeb

leg läkare, med dr, specialist i allmän kirurgi, Kunskapscentrum katastrofmedicin, avdelningen för Global hälsa, institutionen för Folkhälsa, Karolinska institutet

är rationellt utifrån hur kurserna i dag ser ut, med en ofta separat neurokurs.

Sedan presenteras övriga organsystem i traditionell ordning i totalt 18 kapitel, vilket ger en föredömlig överskådliggighet. Inför varje kapitel har man också lagt till en fallbeskrivning för den intresserade. Dessa är väl genomtänkta och presenterar olika sjukdomstillstånd som i det stora flertalet kapitel väl ansluter till innehållet även om några, till exempel Bartters syndrom, inte tillhör det som den blivande läkaren möter särskilt ofta. I en repetitionssituation är de lätta att hoppa över, men ger en utmärkt koppling mellan teori och klinik. En summering efter varje fall ger dessutom utmärkt inlärningsförstärkning. Genomgående i boken finns dessutom gott om faktarutor som kort-

fattat tar upp kliniska applikationer i anslutning till texten.

Faktamässigt rymmer boken med råge det som krävs för det stora flertalet kurser inom fysiologiämnet, även om enskilda ämnesföreträdare kan ha synpunkter på innehållet. För egen finnar jag framställningen vad gäller sinnesfysiologin och ytterligare några avsnitt utmärkt och mycket väl överensstämmande med kursplanen för läkarstudenterna. Ett område som saknas är syntesen av proteiner via DNA/RNA – men jag tycker inte det är någon avgörande nackdel. Det området brukar säl- lan tas upp inom fysiologikurserna.

Layouten har gjorts så att den förklarande texten har lagts på vänstersidan och det tillhörande bildmaterialet är

placerat på den högra sidan, vilket ger innehållet en mycket bra lättillgänglighet och underlättar inläringen. Texten är mindre än i vanliga textböcker, vilket är en nödvändighet för att innehållet ska få plats, men bör inte utgöra något hinder för det stora flertalet studenter. Man måste ge en eloge till det arbete som lagts ner på att göra bilderna tydliga och lättillgängliga. De är faktiskt riktigt bra.

Jag måste erkänna att jag är mycket förtjust i boken och tror att den kommer att utgöra en svår konkurrent till Silbernagl et al – delvis på grund av den svenska texten.

Bo Rydqvist

professor, institutionen för fysiologi och farmakologi, Karolinska institutet

Minnesfragment från en psykoanalytikers divan

ALLTID PÅ DIVANEN

221 sidor

Författare: Sten Espmark

Förlag: Carlsson Bokförlag; 2012

ISBN 978-91-7331-470-1

Sten Espmark har varit en framträdande psykiater, psykoanalytiker, forskare och klinikchef. Under senare år har han i huvudsak arbetat som privatpraktiserande läkare med en bred behandlingsrepertoar, i vilken såväl psykofarmaka som KBT och psykoanalys ryms. 2010 utkom hans bok »I speglarnas sal«, där han i novellform presenterade 12 »fall«. Ett självbiografiskt avsnitt, som i mycket koncentrerade sig på hans professionella utveckling, fick avsluta. I sin nya bok följer han i spåren bakåt i tiden.

När han, nästan 80 år gammal, hamnar i gränslandet mellan liv och död efter en hjärtinfarkt med åtföljande bypassoperation, startar han en resa genom det förflutnas privata domäner. En resa som inte följer en rätlinjig kronologi. Minnestråden spinns och löper runt; hägkomster från olika skeden läggs intill varandra och flyter samman som under en psykoanalytisk seans. Resultatet har blivit en välskriven memoarbok av närmast skönlitterär kvalitet.

Språket är tidvis glimrande och poetiskt, samtidigt som det är enkelt och rättframt. Själva boks titeln »Alltid på divanen« markerar vilka djupa intryck hans yrke som psykiater och psykoanalytiker har gjort. Självförståelsen är grundad i hans profession. Minnena väljer över honom. Fritt? Trovärdigt? Sant?

I slutet av boken för han ett resonemang om psykoanalys och sanningsfrågan som mynnar ut i en ganska radikal relativism. Det enda psykoanalysen kan göra anspråk på är att byta en sorts sanning mot en annan, men – menar Espmark – på så sätt att något annat träder i stället för gamla föreställningar som varit till förfång. Sfären för det omedvetna har krympt något till förmån för det medvetna, och analytikern har gett sin patient en myt att hålla sig till för förståelsen av den egna livshistorien som känns sannare, och som ger en känsla av kontinuitet och begriplighet. »Dock«, med den reservationen, »utan äkthetsgaranti. Men med terapeutisk verkan.«

I Espmarks sanna och subjektiva värld får vi möta fadern som i en urscen – vilken i återerinringen mättats med biblisk symbolik – står på trappan till huset invid en norrlandsälv för att i affekt hötta med näven och fördriva hustru och barn ut ur »Paradiset«. Han blir sedan en sparsmakad men icke desto mindre betydelsefull gäst i Espmarks tillvaro. Vi möter också den äldre brodern Kjell, med tiden professor i litteraturvetenskap, författare och ledamot av Svenska akademien. Även andra personer passerar revy. Bröderna växte upp hos modern, som flyttade från Norrland till Stockholm efter skilsmässan, och där med tiden skapade sitt eget liv genom att utbilda sig till tandläkare och författa kärleksnoveller som publicerades i veckotidningar. Ja, ett riktigt eget liv skapade hon inte, trots en uppenbar driftighet. Känslomässigt levde hon i skuggan av sitt brustna äktenskap i en tillvaro där svartsjukan och bitterheten över exmakens svek aldrig förflyktigades. Allt detta färgade Espmarks barndom; eftersom moderns bitterhet också projicerades på honom gick han miste om ett nära och innerligt för-

hållande till henne.

Barndomen och ungdomen hade, trots en depressiv gråmulenhet i uppväxthemmets emotionella klimat, också ljusa sidor: den yttre miljön, Gärdet vid kanten av Östermalm i Stockholm, kamratumgänget och framför allt Espmarks tidigt utvecklade musikintresse. Så småningom blir han en skicklig pianist; det vägde mellan läkar- och musikerbanan.

I sin tidigare nämnda bok från 2010 argumenterar han med utgångspunkt i sin dubbla orientering mot både psykoanalys och KBT för samexistensen mellan de bägge riktningarna och förordar ett »eklektiskt« förhållningssätt. I sin nya bok låter Espmark minnestråden löpa utan ideologisk radarstyrning. Den psykoanalytiska förankringen finns där förvisso, men bara som en tentativ ansats. Han är inte en missionärstyp, vilket gör det så mycket lättare att tillägna sig hans memoarer med sympati.

Lars Sjöstrand,

psykiater och beroendeläkare, Stockholm

Fler recensioner på Lakartidningen.se

Lakartidningen har recensioner av aktuella böcker även på webbplatsen. Recensionerna nedan finns att läsa på Lakartidningen.se/recensioner:

■ Lundbystudien 1947–1997. Fynd och psykiatriskt tänkande under 50 år

av Per Nettelbladt (Sydsvenska Medicinhistoriska Sällskapet; 2012)

Lundbystudien är den internationellt mest kända epidemiologiska studien, som genomförts i Sverige. Forskarna bakom undersökningen sammanfattar projektets första 50 år.

Recensent: Lars Jacobsson, professor emeritus, Umeå universitet

■ Medicinsk omvårdnad vid svåra flerfunktionshinder

av Ann-Kristin Ölund (Gothia förlag; 2012, 192 sidor)

En ny handbok ger goda råd

och tips som kan främja samverkan mellan vårdproffsen i arbetet med stöd till flerfunktionshindrade individer.

Recensent: Jörgen Lundälv, docent i trafikmedicin, institutionen för kirurgisk och perioperativ vetenskap, enheten för kirurgi, Umeå universitet, samt docent i socialt arbete, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

■ Tonårssömn: ungdomars sömn och dygnsrytm

av Olle Hillman (Gothia förlag; 2012, 96 sidor)

Skolhälsovårdsproffs med stor erfarenhet analyserar tonåringars sömn och sömnproblem – och bjuder på hjälp till självhjälp.

Recensent: Pernilla Garmy, skolsköterska och doktorand vid Högskolan i Kristianstad

